

meindetrift; Fronwiese; freier Platz in einer Flur, der zur Viehweide benutzt wird« (Lexter, Grimm, Kluge). Beseda je zabeležena že v poznostorovisokonem. glosarju (*espan* »[ager] compascuus«), v pravnih listinah pa vsaj že leta 1269 (Schmeller). Gre za zloženko *ezzisch-bân* (*ezzisch* > *Esch* »Gemarkung«), to je »skupna paša, ki spada pod (grajsko) sodstvo«, obrušeno pa *es-ban* (s = ś = slov. š; b = b/p) > slov. \*špan, iz tega pa izvedenka *španovija*. Skupnih travnikov v preteklosti niso ne kultivirali ne požigali (Grimm: »ager compascuus, qui non colitur et scinditur«), zato verjetno niso dajali sočne paše, na kar pač meri šaljivo pikri pregovor »na skupnem pašniku (v španoviji) krava crkne«. Drugi pomeni in zveze, zlasti »kompanija, družčina« (Glonar) so mlajši. Izraz *esban*, *espan* je predvsem pravni terminus bavarskega, švabskega, alemanskega in srednjefrankovskega narečnega območja.

Besedi *espan* pomensko sorodna je stvn. *trata*, srvn. *trate*, bav. *trat* »(Vieh)-weide, Viehtrift, Koppelweide, compascuus ager«, slov. *trata* »Rasenplatz, Anger«, Schmeller identificira bav. *trat* s slov. *lečina*. *Trata* je pravzaprav tisti del polja, ki pri natriletnem obdelovanju kompleksa ostane neobdelan in služi živini za pašo, prim. *in trat liegen* »der Viehtrift offen stehen« ali *traten* »Vieh auf die Weide treiben« (Lexter, Grimm, Schmeller). Beseda je od glagola stvn. *tretan* »(nieder)treten, (zer)stampfen«, ker je živina prostor s parklji in kopiti razrila ter pomandrala.

V našem ljudskem slovarju živita obe besedi vsaj od srednjega veka dalje.

Dušan Ludvik

## Slovniske in pravopisne drobtine

### V KOLIKOR — V TOLIKO

Zmerom me zbode, kadar vidim kje zapisan ta par. Zbode zato, ker se mi zdi grd, nepotreben in neslovenski. V 11. številki »Naše sodobnosti« (1958) je v nekem članku posamič ali skupaj zapisan kar nekajkrat po vrsti, in to me je spodbodlo k pisanju teh vrstic.

Da je taka zveza grda, pove človeku uho. Da je nepotrebna, mislim pokazati ob zgledih. Da je neslovenska, tudi ne dvomim: narejena je pač po nemškem »inwiefern, insofern, inwieweit, insoweit«, morda še ob pomoči hrvaškega »ukoliko — utoliko«, verjetno prav tako nekritično skovanega po nemškem kopitu. Še Pleteršniku se je zdelo za »so weit«, »insoferne« dovolj »kolikor« (pri »toliko« nima teh oblik). Našemu sodobniku Tomšiču se zdi, da je »kolikor« sam dovolj, pač pa je priznal nepotrebni »v toliko«, saj ga je sprejel tako v nemško-slovenski kot v slovensko-nemški besednjak.

Podprimo svoje trditve z zgledi iz omenjenega članka. Nekoliko skrajšani se glasijo takole: »V *kolikor* bi morali na zastavljeno vprašanje odgovoriti samo z ugotovitvijo . . ., v *toliko* bi bilo naše razpravljanje že takoj na začetku končano . . .«. »V *kolikor* pa mislimo, da vplivajo . . . tudi zunanji pojavi, smemo vendarle upati . . .«; »Šele podrobno raziskovanje bi utegnilo razkriti, v *koliko* je politična ustrezala tudi družbeni . . ., oziroma v *koliko* je bila politična nerazvitost v nasprotju s situacijo.« Prav očitno je, da je predlog »v« v vseh teh zvezah odveč. Lepše bi bilo povedano: »*Kolikor* bi morali odgovoriti . . ., *toliko* bi bilo naše razpravljanje . . .«; »*Kolikor* pa mislimo . . .«; » . . . bi utegnilo razkriti, *koliko* je politična ustrezala tudi družbeni, ali *koliko* je bila politična nerazvitost v nasprotju s situacijo.« Hkrati pa se ni mogoče ubraniti spoznanju, da sta prislova »kolikor« in »toliko« v prvih dveh zgledih sploh nepotrebna in le obtežujeta stavek, saj bi bil brez njiju lahko povedan veliko jasneje in glajše: »Če bi morali na vprašanje odgovoriti . . ., bi bilo naše razpravljanje takoj končano . . .«; »Če pa mislimo . . ., smemo vendarle upati . . .«. Drugače je s tretjim zgledom, tam je »toliko« na mestu, ker je uporabljen v svojem pravem, stvarnem pomenu, saj gre za mero.

Mislim, da sta »v kolikor« in »v toliko« največkrat rabljena prav tam, kjer sta sploh nepotrebna, ker bi bilo namesto njiju bolje reči »če — potem« ali podobno. Ko gre za pravilno rabo, torej za izražanje mere, misli človek stvarneje in zato čuti, da je čisto dovolj »kolikor« in »toliko«. O tem me prepričuje tudi hrvaška raba,

zakaj v življenju med Hrvati sem slišal prislova »ukoliko — utoliko« rabljena le v papirnatem pisarniškem ali v površnem pogovornem jeziku: »Ukoliko se vlasnici nadjenih predmeta ne jave, utoliko će se isti prodati...« (namesto: »Ako se..., onda će se...«); »Ukoliko ne dodješ do osam, ja te ne ću čekati« (namesto: »Ako ne...«).

Morda sta se ta neljuba gosta udomačila še pod nezavednim vplivom edine inačice, v kateri sta prislova upravičeno povezana s predlogom »v«, namreč stavčne zveze, kakršna je tale: »V kolikor višje kraje pojdeš, v toliko lepši svet boš prišel.« To pa je seveda nekaj čisto drugega, saj sodi ta »v« v resnici k samostalnikom.

Da je treba zvezo »kolikor — toliko« uporabljati previdno, naj nam pokaže še en zgled iz članka, ki nas je založil že s prejšnjimi: »Ta proces je bil pri Aškercu toliko hitrejši, doslednejši in brutalnejši (.) kolikor je bil kot epik neprimerno bolj navezan na življenje, na objekt, kot pa je to primer z lirikom.« Grozotna papirnata zveza »kot je to primer (!) z lirikom« se je piscu vsilila, ker se ni znal drugače izmotati iz stavka, potem ko ga je po nepotrebnem tako zapletel z odvečnim »kolikor — toliko«. Brž ko vržemo ta pritežek iz stavka, se vzdigne kakor balon v jasne in čiste višave: »Ta proces je bil pri Aškercu (dosti) hitrejši..., ker je bil kot epik na življenje, na objekt navezan neprimerno bolj, kot je navezan lirik.« J. G.

## BRADLJA — BRADLA

Po SP 1935 pišemo za telovadno orodje z dvema vzporednima vodoravnima drogoma slovensko ime *bradlja* enako kakor iz sekiro z brado, s pripono *-ljl/-lja*; tako ima tudi SP 1950. Tako je v nem.-slov. slovarju iz 1954 razumljiva napaka, da za nem. *Barren* (beseda je množina od *Barre* »palica, drog« — ta pa iz franc. *la barre* z istim osnovnim pomenom — *barres parallèles* »telovadno orodje« z dvema drogoma; od tod je nemški telovadec Jahn naredil izraz za nemško telovadbo *Barren*) *bradlja*, kar je prav, v oklepaju dostavlja *sekira, telovadno orodje*; slovenska beseda *bradlja* res pomeni oboje, nemški *Barren* pa pomeni samo telovadno orodje. Pred 1935 srečujemo večinoma samo *bradla*. Pod *Barren* ima Bartel v 5. izdaji nem.-slov. Janežičevega slovarja 1921 samo *bradla* kot telovadni izraz, dostavlja pa dvojje: da je izraz množinski in da je iz češčine. — V češčini pomeni *bradlo -a* s »drog, palica«, v množini pa *bradla*, ker sta pač pri tem orodju v par dva vzporedna droga. Bartel je torej še vedel in čutil, da je to češka izposojenka v množini za srednji spol; ta čut je popolnoma zamrl, oblika je prešla v ednino ženskega spola na *-a* in za večjo podomačitev smo ji prav zadnja leta nataknili še *-lj-* namesto *-l-* ter jo tako izenačili z imenom za vrsto sekire. Ali naj pustimo take spozabe in idiotizme še naprej po slovarjih ali pa naj jih popravimo, seveda ni več vprašanje znanstvene raziskave, marveč praktične ustaljenosti. Mislim, da pisava *bradlja* kljub 20-letni tradiciji (pred SP 1935 je ni ne pri Brezniku 1920 ne pri Levcu in ne v Pleteršniku) v slov. pravopisu ni toliko ukoreninjena, da je ne bi mogli in smeli postaviti v novi SP v ustrezno prvotno obliko pred 1935: *bradla*.

Tudi izvedenke bi kazalo popraviti. Zato ne bi pisal *bradljina blazina*, marveč *bradelna blazina*, saj je taka oblika mnogo bolj v skladu s pomenom in tvorbo besede. Še bolj se upira pisava za posamezen drog pri tem orodju. Srečujemo ga v obliki *bradljanica* ali *bradljenica*; obe sta v slovenščini nemogoči in bi ju bilo treba zamenjati z izvedenkama iz *bradla, bradelni -a -o*, torej: *brádelnica -e ž (-dáln-)*. Torej bi pisal: *bradla -e ž (telov.)*, *bradelni -a -o: -a blazina, bradelnica -e ž (povsod: -áln-)*. Dopustil pa bi prenos iz češke množine za srednji spol v slovensko ednino za ženski spol na *-a*.

-b-r

## SVINJA IN SVININA

Zakaj je po Slovenskem pravopisu prav svinja z j, svinina pa brez j? Ali ni izraz svinina izveden iz samostalnika svinja? Tako nekako mi je bilo zastavljeno vprašanje.

Čisto tako preprosta ta stvar le ni. Res sta besedi istega izvora, a narejeni z dvema različnima priponama: svinja s pripono *-ja*, svinina pa s pripono *-ina*, ki označuje med drugim meso, kožo ali les iz tega, kar pomeni osnovna beseda, n. pr. srnina, kar pomeni meso ali kožo srne, govedina s pomenom meso goveda ali vratina s pomenom meso ali koža iz vratnega dela živali.

Ivan Tominec